

<https://doi.org/10.56583/frp.2703>

Katarzyna Amrozy*

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

<https://orcid.org/0000-0002-2215-011X>

NA STYKU GRANIC – WYZWANIA I ZAGROŻENIA DLA POLSKICH SŁUŻB MUNDUROWYCH W KONTEKŚCIE WSCHODNICH OBSZARÓW PAŃSTWA

Streszczenie

Kryzys na granicy polsko-białoruskiej, wybuch pełnoskalowej agresji na terenie Ukrainy, potencjalne ryzyko na rosyjskim odcinku, uświadomiły zarówno politycznym decydentom, społeczeństwu, jak i służbom znaczenie tych obszarów i ich przełożenie na bezpieczeństwo państwa. Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie głównych zagrożeń oraz wyzwań stojących przed służbami mundurowymi w kontekście bezpieczeństwa wschodnich granic Polski, przede wszystkim z Białorusią, Rosją oraz Ukrainą. Skupiono się na takich zagadnieniach jak: nielegalna migracja; działania wywiadowcze, dywersyjne, sabotażowe; zagrożenia militarne i hybrydowe. Ostatnią część poświęcono funkcjonowaniu polskich formacji w warunkach kryzysu granicznego, a także proponowanym zmianom na rzecz poprawy stanu bezpieczeństwa (zarówno w zakresie pragmatyki służbowej, jak i prawa).

Słowa kluczowe: *służby mundurowe, kryzys na granicy polsko-białoruskiej, bezpieczeństwo granic, zagrożenia wywiadowcze, zagrożenia hybrydowe*

* Katarzyna Amrozy – adiunkt na Wydziale Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Absolwentka studiów podyplomowych na kierunku Terroryzm i zagrożenia hybrydowe na Collegium Civitas. Zainteresowania naukowe: polskie służby mundurowe, współczesny terroryzm, zagrożenia dla bezpieczeństwa jednostkowego i grupowego.

AT THE MEETING POINT OF THE BORDERS – CHALLENGES AND THREATS FOR THE POLISH UNIFORMED SERVICES IN THE CONTEXT OF THE EASTERN AREAS OF THE STATE

Abstract

The crisis on the Polish-Belarusian border, the outbreak of full-scale aggression in Ukraine, the potential risk on the Russian section, made political decision-makers, society and services aware of the importance of these areas and their impact on state security. The aim of this article is to present the main threats and challenges facing uniformed services in the context of the security of Poland's eastern borders, primarily with Belarus, Russia and Ukraine. The main focus is on such issues as: illegal migration; intelligence, diversion and sabotage activities; military and hybrid threats. The last part is devoted to the functioning of Polish formations in the conditions of the border crisis, as well as the proposed changes to improve the state of security (both in terms of service pragmatics and law).

Keywords: *uniformed services, crisis on the Polish-Belarusian border, border security, intelligence threats, hybrid threats*

~ • ~

Wprowadzenie

Wyzwania dla bezpieczeństwa często bywają łączone z zagrożeniami, a ich natura jest złożona. Jedne problemy są neutralizowane, inne doprowadzają do kaskadowych efektów, pociągając za sobą dodatkowe niebezpieczeństwa. Podobną zależność można zaobserwować na wschodnich granicach Polski. W 2021 r. na Białorusi zapoczątkowano operację „Śluza”, rok później wybuchła pełnoskalowa agresja Rosji w Ukrainie. Oznaczało to zintensyfikowanie działań polskich służb oraz organów państwowych i konieczność dostosowania się do nowych warunków, które zapewne nie ulegną poprawie, a wręcz mogą eskalować. Wydarzenia z tamtego obszaru, które miały miejsce w 2024 r., takie jak śmierć polskiego żołnierza, Mateusza Sitka, czy zatrzymanie dwóch wojskowych, zaowocowały nowymi rozwiązaniami i inwestycjami, zmianami w prawie, nierzadko uznawanymi za kontrowersyjne, a ich skuteczność jest na tę chwilę niemożliwa do zweryfikowania.

Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej, ale także potencjalne ryzyko na odcinku rosyjskim i ukraińskim, stanowiły podstawę do podjęcia refleksji w tym kontekście przez pryzmat formacji mundurowych. Problem badawczy niniejszego artykułu sformułowano następująco: Jakie wyzwania dla wybranych polskich

służb mundurowych (przede wszystkim Sił Zbrojnych, Policji, Straży Granicznej, Służby Celno-Skarbowej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Kontrwywiadu Wojskowego) generuje sytuacja na wschodnich granicach państwa? Niektóre z poruszanych w tekście zagadnień trudno ująć w statystyczne ramy, bądź też nie są oficjalnie publikowane (by nie wzbudzać niepokoju wśród społeczeństwa, ale i by służby nieprzyjacielskich państw nie wykorzystywały tego dla własnych celów) i pozostają jedynie na wewnętrzny użytek funkcjonariuszy. Dodatkowo próbowano odpowiedzieć na pytania: W jakim kierunku powinny modernizować się polskie formacje mundurowe? Jak wybrane zagrożenia mogą rozwijać się w przyszłości? W artykule przyjęto formułę problemową, opierając się przede wszystkim na analizie dostępnych materiałów. Skupiono się przede wszystkim na takich zagadnieniach jak: nielegalna migracja; działania wywiadowcze, dywersyjne, sabotażowe; zagrożenia militarne i hybrydowe oraz na granicznym kontekście funkcjonowania polskich służb.

W analizie skupiono się na wschodnich obszarach państwa, jednak, jak pokazują wydarzenia z czerwca 2024 r., nie oznacza to, że pozostałe granice nie wymagają zabezpieczeń i kontroli. Wtedy to niemiecka policja, w związku z odbywającymi się w tym czasie mistrzostwami w piłce nożnej, odesłała nielegalnych migrantów z Afganistanu na teren Polski¹. Według komunikatu SG „odbyło się z naruszeniem zasad współpracy obu służb i prawa regulującego kwestie przekazywania osób”². Jest to tylko jedna z przykładowych sytuacji, które przedostały się do opinii publicznej, lecz mogło ich być więcej. W sferze międzynarodowej ponawiane są także pytania o sens dalszego funkcjonowania strefy Schengen, skoro coraz częściej zawiesza się tymczasowo jej funkcjonowanie, co motywuje się względami bezpieczeństwa (migracyjnego, terrorystycznego). Gdyby w Polsce faktycznie nastąpił powrót do stanu sprzed 2007 roku, oznaczałoby to konieczność odpowiedniego ich rozdysponowania, a co za tym idzie, byłoby to kolejne obciążenie dla systemu państwa.

Nielegalna migracja

Masowe przemieszczanie się ludzi stwarza ryzyko przedostawiania się na teren państwa niepożądanych jednostek czy grup. Z punktu widzenia służb problematyczna jest przede wszystkim weryfikacja tożsamości (zwłaszcza przy braku chęci współpracy ze strony części państw), motywacji osób chcących przekro-

¹ C. Faber, *Niemcy podrzucili Polsce migrantów. Policja federalna ubolewa*, https://www.rmfm24.pl/polityka/news-niemcy-podrzucili-polsce-migrantow-policja-federalna-ubolewa,nId,7582233#crp_state=1 [dostęp: 27.10.2024].

² Post Straży Granicznej na portalu X, https://x.com/Straż_Graniczna/status/1802688785357894100 [dostęp: 27.10.2024].

czyć granice oraz konieczność zarządzania takim rodzajem sytuacji kryzysowej. Zdaniem Arlety Bojke i jej osobowych źródeł obecne działania na granicy są bardziej powiązane z biznesem, niż z ideologią i wielką polityką³. Z kolei Adam Jawor zauważa, że: „Rosja wraz z Białorusią, w ramach trwającej już trzeci rok operacji „Śluza”, zgodnie z doktryną wojny nowej generacji realizuje scenariusz inżynierii przymusowej migracji, będącym w myśl rosyjskich założeń, niemilitarnym środkiem walki⁴”. Mieszanka tych czynników czyni nielegalną migrację jeszcze trudniejszą do zwalczania. Nie uwzględnia także, co podkreślają przede wszystkim eksperci i wolontariusze organizacji pozarządowych, humanitarnego wymiaru tego zjawiska.

Statystyki odnośnie kryzysu na polsko-białoruskim odcinku pokazują jego niejednorodny obraz. Już we wrześniu 2024 r. można było stwierdzić, że liczba prób nielegalnego przekroczenia granicy osiągnęła wyższy poziom niż przez cały poprzedni rok – około 26 tysięcy⁵. Obecnie dziennie służby mają do czynienia z niemal 100 przypadkami forsowania zabezpieczeń. Do tej pory najwyższy poziom odnotowano w 2021 r. (dokładniej od drugiej połowy), czyli od początku hybrydowej operacji – 39697⁶. 2022 r. przyniósł 15600 takich przypadków⁷. Należy pamiętać, że są to dane szacunkowe, ponieważ niektórzy migranci próbują kilkakrotnie forsować zabezpieczenia, na różnych odcinkach, a służby, przede wszystkim Straż Graniczna, nie podają dokładnych statystyk. Te dane są zależne od wielu czynników, chociażby takich jak warunki meteorologiczne, korzystania z nowych ofert linii lotniczych (na bazie politycznych porozumień), rozwiązań wprowadzanych po polskiej stronie (zapora, strefa buforowa). Kolejne uwarunkowania dotyczą sytuacji międzynarodowej i wewnętrznej (czasowe koncentrowanie migrantów w innych państwach, na przykład w 2023 r. w Finlandii; wybory do europarlamentu). Także do końca nieznana pozostaje skala tych, którym udało się przedostać na teren Polski (ciemna liczba migracji) i którzy ruszyli dalej do innych państw europejskich, ponieważ z reguły Polska nie jest ich ostatecznym

³ Podcast *Koniec Świata* – Arleta Bojke, odcinek *Jak Rosja wysyła migrantów na polsko-białoruską granicę?* [Bojke] [dostęp: 27.10.2024].

⁴ A. Jawor, *Mundurowi „bezbrowni”, czyli o sytuacji na polsko-białoruskiej granicy* [OPINIA], <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/mundurowi-bezbrowni-czyli-o-sytuacji-na-polsko-bialoruskiej-granicy-opinia> [dostęp: 27.10.2024].

⁵ *Większa presja migracyjna na granicy polsko-białoruskiej*, https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/straz-graniczna/wieksza-presja-migracyjna-na-polsko-bialoruska-granicy?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR2KkGaR7we10dXrN3hrhAIRrYJ5gKSPHsH9ccP71vkShVxmZpFdMOxUtxo_aem_0MpVEaxbOQeOEDVUZ3zfsA [dostęp: 05.10.2024].

⁶ E. Szczepańska, *Nielegalne przekroczenia granicy z Białorusią w 2021 r.*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/9689,Nielegalne-przekroczenia-granicy-z-Bialorusia-w-2021-r.html> [dostęp: 27.10.2024].

⁷ T. Klyta, *Przybywa migrantów na granicy. Ten rok może być gorszy od rekordowego*, <https://www.portalsamorzadowy.pl/wydarzenia-lokalne/przybywa-migrantow-na-granicy-ten-rok-moze-byc-gorszy-od-rekordowego,546330.html?mp=promo> [dostęp: 27.10.2024].

celem. Tylko w tym roku zatrzymano około 500 organizatorów i pomocników w procederze nielegalnej migracji⁸. Zarówno przestępcy, jak i wywiady obcych państw, wykorzystują te graniczne warunki do testowania procedur, czasu i sposobów działania **służb**, do celowego rozpraszania uwagi organów w danym miejscu, ale i do badania politycznej oraz społecznej reakcji.

Część z wybranych migrantów przebywających na granicy polsko-białoruskiej jest najprawdopodobniej szkolona przez tamtejsze służby (jak atakować, w co celować, czego używać), co dodatkowo utrudnia funkcjonowanie polskich funkcjonariuszy, bowiem to walka z przeciwnikiem, który nie ma nic do stracenia. Rola Białorusi i Rosji to także wspieranie w nielegalnym procederze przekraczania granicy oraz pomaganie w otwieraniu nowych szlaków migracyjnych (przykładowo z Kuwejtu do Moskwy i na Białoruś, jak to miało miejsce w 2023 roku⁹). Granice mogą również przekraczać same „siłowiki”, co jednak wydaje się dość ryzykowne, a w przypadku wykrycia groziłoby co najmniej skandalem dyplomatycznym.

Nie należy także zapominać o środowiskach obcokrajowców już będących na terenie Polski. Ich monitoring oraz kontrola legalności pobytu to domena następujących podmiotów: Policji, Straży Granicznej, służb specjalnych, Urzędu do Spraw Cudzoziemców, wojewodów i urzędów wojewódzkich, naczelników urzędów celno-skarbowych. Z punktu widzenia gospodarki państwa migranci są niezbędni do wypełniania luk na rynku pracy. Jednak brak kontroli nad tym zjawiskiem może doprowadzać do wzrostu przestępczości, niepokoju społecznego, radykalizmów (zarówno wśród osób przybywających, jak i obywateli danego kraju), aktów sabotażu, dywersji, tworzenia się i rozwoju narodowych zorganizowanych grup przestępczych.

Nielegalne przedostawanie się migrantów na tereny państw Unii Europejskiej nie odbywają się wyłącznie na „zielonej granicy”. W 2023 r. zostało to pokazane poprzez ujawnienie mechanizmów w tak zwanej aferze wizowej. Zaangażowane w nią podmioty to przede wszystkim Ministerstwo Spraw Zagranicznych, konsulaty oraz pośrednicy w procesie zatrudniania pracowników. Z ich działaniami w części przypadków wiąże się brak transparentności, korupcja, ministerialne naciski, manipulowanie kryteriami, obniżanie standardów kontroli bezpieczeństwa¹⁰. Jednym z elementów tego procederu wizowego było sprowadzanie zagranicznych studentów pod pretekstem podjęcia nauki na wybranych uczelniach. Wyjaśnianiem tej sprawy zajmuje się Komisja Śledcza do zbadania legalności,

⁸ G. Zawadka, *Zapanują nad granicą? Są nowe pomysły rządu*, <https://www.rp.pl/sluzby/art41311191-zapanuja-nad-granica-sa-nowe-pomysly-rzadu> [dostęp: 31.10.2024].

⁹ G. Zawadka, *Migranci ruszą nowym szlakiem?*, „Rzeczpospolita”, 24 stycznia 2023 [dostęp: 27.10.2024].

¹⁰ A. Ambroziak, P. Kaczmarczyk, *Jak doszło do afery wizowej? Państwo zostawiło zarządzanie migracją rynkowi [WYWIAD]*, <https://oko.press/jak-doszlo-do-afery-wizowej-panstwo-zostawilo-zarzadzanie-migracja-rynkowi-wywiad> [dostęp: 27.10.2024].

prawidłowości oraz celowości działań, a także występowania nadużyć, zaniedbań i zaniechań w zakresie legalizacji pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 12 listopada 2019 r. do dnia 20 listopada 2023 r.¹¹. Swoją sprawozdanie opublikowała także Najwyższa Izba Kontroli¹². Wskazano w nim: „NIK zwróciła również uwagę na brak systemowych rozwiązań i utrwalonych, skutecznych mechanizmów dotyczących przepływu informacji między MSZ i placówkami konsularnymi, a innymi instytucjami i podmiotami (MSWiA [Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji – przyp. aut.], Strażą Graniczną, MRPiPS [Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – przyp. aut.], MNiSW [Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego – przyp. aut.], UdsC [Urzędami ds. Cudzoziemców – przyp. aut.], urzędami wojewódzkimi, starostwami, powiatowymi urzędami pracy oraz uczelniami)¹³”, co pokazuje na konieczność przekształcenia i usprawnienia państwowego systemu, w celu uniknięcia zagrożeń ze strony nielegalnej migracji, nieodpowiednim pośrednictwem wizowym, a także handlowi ludźmi. Brakuje odpowiednich systemów teleinformatycznych oraz połączonych ze sobą baz danych, które umożliwiłyby szybsze wyłapywanie nieprawidłowości.

Obecna sytuacja geopolityczna, w tym nasilenie konfliktów międzynarodowych, może wywołać kolejny kryzys migracyjny, na miarę tego z 2015 r. (przykładowo konflikt izraelsko-libański spowodował ucieczkę części obywateli tego drugiego państwa do Syrii, która sama boryka się z własnymi problemami wewnętrznymi i zewnętrznymi). W Polsce funkcjonuje 6 strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców¹⁴, co może budzić pytanie o rzeczywistą wydolność systemu przyjmowania migrantów w przypadku zaostrzenia problemu, czy nawet o to jak te placówki radzą sobie od 2021 r. Warto także wspomnieć o powstających od jakiegoś czasu amatorskich grupach patrolowych, stacjonujących w okolicach polsko-białoruskiej granicy. Ich deklarowanym celem jest wyłapywanie migrantów i przekazywanie ich służbom, co miałyby stanowić wyraz uspołeczniania

¹¹ Komisja Śledcza do zbadania legalności, prawidłowości oraz celowości działań, a także występowania nadużyć, zaniedbań i zaniechań w zakresie legalizacji pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 12 listopada 2019 r. do dnia 20 listopada 2023 r., <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/agent.xsp?symbol=KOMISJASL&Nr-Kadencji=10&KodKom=SKPC> [dostęp: 27.10.2024].

¹² *Nadzór Ministra Spraw Zagranicznych nad działalnością konsularną*, <https://www.nik.gov.pl/kontrola/I/23/001/KST/> [dostęp: 31.10.2024].

¹³ *Nadzór Ministra Spraw Zagranicznych nad działalnością konsularną (zapis konferencji prasowej)*, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nadzor-msz-nad-dzialalnoscia-konsularna.html> [dostęp: 31.10.2024].

¹⁴ K. Trubiłowicz, *Czym są strzeżone ośrodki dla cudzoziemców w Polsce? Definicja, organizacja SOC-ów, życie codzienne*, <https://forummigracyjne.org/arttykul/czym-sa-strzezone-osrodki-dla-cudzoziemcow-w-polsce-definicja-organizacja-soc-ow-zycie-codzienne/> [dostęp: 31.10.2024].

bezpieczeństwa (poprzez tak zwane zatrzymania obywatelskie oraz angażowanie się w kwestie bezpieczeństwa lokalnego). Jednak taka działalność może też nieść za sobą negatywne skutki¹⁵: wchodzenie w kompetencje służb, ryzyko nieodpowiednich zachowań podczas „akcji”, brak przeszkolenia.

W październiku 2024 r. zaprezentowano polską strategię migracyjną, zatytułowaną „Odzyskać kontrolę, zapewnić bezpieczeństwo. Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025–2030”. Jeden z szerzej komentowanych zapisów tego dokumentu dotyczył: „(...) odmowy dostępu do swojego terytorium cudzoziemcowi, który wykorzystuje do tego celu złożenie wniosku o ochronę międzynarodową. Taka sama zasada powinna dotyczyć cudzoziemca, co do którego istnieją podstawy, aby uznać go za zagrażającego społeczeństwu państwa przyjmującego”¹⁶. Miałoby to stanowić prawną barierę w kontekście białoruskiego odcinka, czy, potencjalnie, rosyjskiego lub ukraińskiego. Przez przeciwników jest to określane jako niehumanitarne i niezgodne z przepisami (konstytucją, międzynarodowymi konwencjami). Na tę chwilę trudno ocenić, na ile powyższe zapisy będą faktycznie stosowane (tym bardziej, że Komisja Europejska nie wyraziła sprzeciwu wobec takiego rozwiązania), a na ile jest to przejaw populizmu i próby odpowiedzi na oczekiwania części elektoratu. Jeżeli spełniłby się pierwszy scenariusz, to dla służb będzie to oznaczało konieczność dostosowania się do nowych warunków. Zwiększanie barier może podnosić koszty takiej „usługi” lub zachęcać do szukania nowych dróg przerzutowych.

W przypadku nielegalnej migracji wskazuje się także na zagrożenia terrorystyczne. Część organizacji terrorystycznych (a także białoruska i rosyjska propaganda) może wykorzystywać uzyskane na granicy materiały do tworzenia określonej narracji o Polsce (przykładowo jako kraju, który dyskryminuje uchodźców, zachowuje się względem nich niehumanitarnie). Może się to przekładać na potencjalny wzrost ryzyka ataków o takim charakterze na terytorium Polski. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencja Wywiadu monitorują także obozy i ośrodki dla uchodźców¹⁷. Jeszcze inne ryzyko mogą stwarzać europejscy radykałowie, niektórzy z nich biorący wcześniej udział w walkach po stronie terrorystów, najczęściej poza granicami. Jak opisuje to Karolina Wojtasik: „Nie wszyscy zostali zidentyfikowani przez służby, to wciąż obywatele Unii Europejskiej, którzy mogą swobodnie podróżować po obszarze Unii. Część z nich zginęła w walce,

¹⁵ M. Mazuś, *Narodowcy patrolują miasta. Stoją w oddali i robią zdjęcia. Sami chcą „rozwiązać” kryzys na granicy*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/2276075,1,narodowcy-patroluja-miasta-stoja-w-oddali-i-robia-zdjecia-sami-chca-rozwiazac-kryzys-na-granicy.read> [dostęp: 31.10.2024].

¹⁶ *Odzyskać kontrolę, zapewnić bezpieczeństwo. Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025–2030*, s. 19.

¹⁷ Zob.: Podcast *Na Celowniku – Artur Dubiel Podcast*, odcinek *Dr Łukasz Wolak – Obozy dla uchodźców a służby specjalne* [dostęp: 27.10.2024].

sporo jednak przeżyło, wracają do Europy dokonywać zamachów, rekrutować kolejnych terrorystów bądź trwać w oczekiwaniu na sygnał do przeprowadzenia zamachu”¹⁸. Formacje mundurowe zwalczają także finansowanie działalności terrorystycznej ze środków uzyskanych z przemytu ludzi¹⁹.

Z nielegalną migracją łączy się również przemysł towarów oraz handel ludźmi. Niewątpliwie można go traktować jako element walki z państwami Zachodu, poprzez odciąganie uwagi służb od newralgicznych obszarów oraz „biznes” pozwalający krajom niedemokratycznym na zdobywanie środków do prowadzenia innych działań. Grupy przemytników, zarówno towarów, jak i osób, są poniekąd nieoficjalnie wspierane przez organy państwowe. Przestępcy potrafią działać elastycznie i dostosowywać się do bieżących warunków, a jak wspomina Leonard Osiadło: „Nowe sposoby na przemyt wymusza wybudowana na polsko-białoruskiej granicy zaporą wyposażona w system kamer i czujników oraz zamknięcie drogowych przejść granicznych z Białorusią”²⁰. Siatki przestępcze często współpracują z grupami, które produkują i dostarczają fałszywe lub podrabiane dokumenty. Służby nie mają także konkretnej wiedzy, ile broni oraz amunicji zostało przeszmuglowane na skutek wybuchu rosyjskiej agresji na Ukrainie – w przyszłości może to powodować problemy ze wzrostem przestępczości z wykorzystaniem tych narzędzi.

Działania wywiadowcze, dywersyjne, sabotażowe

Jak zauważa Filip Bryjka: „Destabilizacja granicy może być wykorzystywana przez Białoruś i Rosję także do różnego rodzaju prowokacji (w tym zbrojnych), eskalowania napięcia czy przerzucania grup dywersyjnych z zadaniem dokonywania ataków sabotażowych na infrastrukturę krytyczną”²¹. Do wykonywania tych działań niezbędny jest „czynniki ludzki”. Podmiotowe źródła zagrożeń według Mirosława Minkiny przedstawiają się następująco²²: wrogie służby wywiadowcze; organizacje, grupy lub jednostki prowadzące działania dywersyjne i wywrotowe; organizacje, grupy lub jednostki prowadzące działania terrorystyczne; wyspe-

¹⁸ K. Wojtasik, *Anatomia zamachu. O strategii i taktyce terrorystów*, Warszawa 2019, s. 166.

¹⁹ K. Szwed, *Finansowali terrorystów z organizowania przerzutu ludzi zarobili prawie 600 mln dolarów. Straż Graniczna rozbiła międzynarodową grupę przestępczą*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/13255,Finansowali-terrorystow-z-organizowania-przerzutu-ludzi-zarobili-prawie-600-mln-.html> [dostęp: 27.10.2024].

²⁰ L. Osiadło, *Kolejny balon meteorologiczny wleciał na terytorium Polski. W środku kontrabanda*, <https://oko.press/na-zywo/na-zywo-relacja/balon-meteorologiczny-nowy-sposob-na-przemyt> [dostęp: 26.10.2024].

²¹ F. Bryjka, *Ochrona zewnętrznej granicy UE i NATO przed Rosją i Białorusią*, <https://www.pism.pl/publikacje/ochrona-zewnetrznej-granicy-ue-i-nato-przed-rosja-i-bialorusia> [dostęp: 27.10.2024].

²² M. Minkina, *Sztuka wywiadu w państwie współczesnym*, Warszawa 2022, s. 304.

cializowane jednostki przeciwnika, jak np. siły specjalne; środki rozpoznania powietrznego, lądowego i morskiego (...); organizacje i grupy przestępcze; osoby bez wyraźnie określonych zamiarów. Z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa, warto dodać do tej listy także osoby, które już znajdują się na terenie danego państwa, w tym polskich obywateli (tak zwani agenci wpływu, pożyteczni idioci, szpiegdy „proxy”, nazywani też agenturą niskiego ryzyka; czasami nie mają oni świadomości, dla kogo tak naprawdę pracują). Do werbowania takich ludzi z różnych środowisk, od przestępczych, poprzez biznesowe i polityczne, Rosja czy Białoruś mogą wykorzystywać szantaże (grożąc na przykład sankcjami wobec rodzin albo ujawnieniem niewygodnych faktów). Niekorzystnie ocenia się także ułatwienia wizowe dla Białorusinów i Rosjan, które wprowadziły w 2024 roku Węgry, ponieważ pod pozorem podjęcia pracy, studiów czy turystyki, mogą oni prowadzić działania szpiegowskie i korzystać z otwartych unijnych granic.

Od kilku lat działania wywiadowcze w Polsce, czy też w pozostałych państwach Unii Europejskiej, zintensyfikowały się. Przykładowo, w 2022 r. Służba Kontrwywiadu Wojskowego zatrzymała Rosjanina i Białorusina, którym postawiono zarzuty szpiegostwa²³. Według byłego rzecznika ministra koordynatora do spraw służb specjalnych, Stanisława Żaryna, zbierali informacje o jednostkach wojskowych i ich sytuacji kadrowej. Inną sprawą było zatrzymanie w kwietniu 2024 r. osoby, wobec której postawiono zarzut zgłoszenia gotowości do działania na rzecz obcego wywiadu przeciwko Polsce, w tym, według komunikatu prokuratury, do pomocy w planowaniu zamachu na prezydenta Ukrainy, Wołodymira Zełeńskiego²⁴. Na skutek wymiany szpiegów, jaka dokonała się w 2024 roku, do Rosji powrócił Paweł Rubcow (znany też jako Pablo Gonzalez), oskarżany o prowadzenie działań szpiegowskich nawet od kilkunastu lat²⁵. W październiku 2024 roku minister spraw zagranicznych, Radosław Sikorski, podjął decyzję o wycofaniu zgody na działanie konsulatu Federacji Rosyjskiej w Poznaniu, ze względu na inspirowane działalnością zagranicznego wywiadu próby dywersji we Wrocławiu²⁶. Oczywiście jest to tylko pewien wycinek donie-

²³ SKW wykryła kolejnych szpiegów. Rosjanin i Białorusin zbierali informacje o polskiej armii, <https://polskieradio24.pl/artikuly/2946744,skw-wykryla-kolejnych-szpiegow-rosjanin-i-bialorusin-zbierali-informacje-o-polskiej-armii> [dostęp: 27.10.2024].

²⁴ Prokuratura Krajowa przedstawiła zarzuty osobie podejrzanej o zgłoszenie gotowości do działania na rzecz wywiadu Federacji Rosyjskiej, <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/prokuratura-krajowa-przedstawila-zarzuty-osobie-podejrzanej-o-zgloszenie-gotowosci-do-dzialania-na-rzecz-wywiadu-federacji-rosyjskiej> [dostęp: 31.10.2024].

²⁵ Paweł Rubcow szpiegował dla rosyjskiego wywiadu od 15 lat?, <https://www.rp.pl/polityka/art41297541-pawel-rubcow-szpiegowal-dla-rosyjskiego-wywiadu-od-15-lat> [dostęp: 31.10.2024].

²⁶ Decyzja Ministra Spraw Zagranicznych ws. konsulatu Federacji Rosyjskiej w Poznaniu, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/decyzja-ministra-spraw-zagranicznych-ws-konsulatu-federacji-rosyjskiej-w-poznaniu> [dostęp: 31.10.2024].

sieć medialnych w tym zakresie, a o części takich działań służby nie informują opinii publicznej, o ile nie stoi za tym istotny interes społeczny lub polityczne zapotrzebowanie. Według komunikatu Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego: „Charakterystyka rosyjskich operacji dywersyjnych wskazuje, że ich celem jest przede wszystkim zastraszenie obywateli Polski i państw Zachodu oraz zniechęcenie ich do udzielania dalszego wsparcia Ukrainie. Jednocześnie stanowią one narzędzie służące Moskwie do testowania odporności RP i naszych sojuszników na zagrożenia hybrydowe²⁷”. Szpiegdy mogą pozyskiwać wrażliwe i strategiczne dane; destabilizować państwo od środka (na przykład za pomocą podpałów, działań propagandowych, dezinformacyjnych, oddziaływań na polaryzowanie społeczne). Wpływy rosyjskie i białoruskie w Polsce ma badać utworzona w tym celu komisja²⁸, a jednym z obszarów podlegających ocenie ma być osłabianie potencjału służb mundurowych.

Zagrożenia militarne oraz hybrydowe

Za bezpieczeństwo granic ma także odpowiadać Tarcza Wschód. Prace nad nią rozpoczęły się pod koniec października 2024 roku, a budowa części elementów powinna zakończyć się do 2028 roku. Ma to być system fortyfikacji, odpowiedniej infrastruktury, zabezpieczeń, dodatkowo wykorzystujący naturalne ukształtowanie terenu na prawie 700-kilometrowym wschodnim odcinku. Część planów pozostaje niejawną, natomiast postawione przed Tarczą cele są dwojakie. Po pierwsze ma działać odstraszańco i odpychająco, a po drugie ma stanowić barierę w przypadku potencjalnego wybuchu wojny i wspierać ludność cywilną. Tak kluczowa inwestycja jest narażona na działania sabotażowe, dywersyjne, szpiegowskie, więc osoby do niej dopuszczone powinny podlegać kontroli.

Po 4-letniej przerwie Rosja i Białoruś ponownie planują przeprowadzenie wspólnych ćwiczeń strategicznych przy granicy ZAPAD 2025²⁹. Mają stanowić kontynuację poprzednich manewrów, powiązanych później z rosyjską inwazją na Ukrainę, dlatego służby na pewno będą musiały bacznie je obserwować. To wyraz demonstracji siły militarnej, służący także odstraszeniu innych państw od aktywnego angażowania się w pomaganie Ukrainie. Działania wojenne stwa-

²⁷ Komunikat dotyczący działalności dywersyjnej FR, <https://www.abw.gov.pl/pl/informacje/2569,Komunikat-dotyczacy-dzialalnosci-dywersyjnej-FR.html> [dostęp: 31.10.2024].

²⁸ Pierwszy merytoryczny raport z prac Komisji ds. badania wpływów rosyjskich i białoruskich, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/pierwszy-merytoryczny-raport-z-prac-komisji-ds-badania-wplywow-rosyjskich-i-bialoruskich> [dostęp: 31.10.2024].

²⁹ A. Bęben, *Będą manewry „Zapad 2025”. Zapewne z symulowaną agresją NATO w tle*, <https://portalobronny.se.pl/polityka-obronna/beda-manewry-zapad-2025-zapewne-z-symulowana-agresja-nato-w-tle-aa-2g6u-fxUr-Z7gG.html> [dostęp: 26.10.2024].

rzają dla państw z nią sąsiadujących zwiększone ryzyko naruszania przestrzeni powietrznej.

Służby nieprzychylnie nastawionych do Polski państw mogą stosować różnego rodzaju prowokacje względem żołnierzy i funkcjonariuszy, także na obszarach granicznych oraz celowo kreując określone sytuacje, mogące skutkować podjęciem niekorzystnych działań, reakcji. Na granicy mogą pojawiać się osoby, przedstawiające się jako dezertery z wrogich terenów, ale i odwrotnie – za granicę mogą uciekać także polscy obywatele. Dwa najgłośniejsze przypadki z ostatnich lat to żołnierz Emil Czaczek oraz sędzia Tomasz Szmydt. Niewątpliwie istotnym obszarem prowadzenia działań jest cyberprzestrzeń i dezinformacja. Przejawia się to chociażby w podsłuchach na granicy, wykorzystywaniem aplikacji randkowych lub służących do monitorowania aktywności fizycznej, awariach systemów teleinformatycznych służb.

Służby mundurowe w obliczu kryzysów granicznych

Wakaty w służbach generują kaskadowe problemy – funkcjonariusze są delegowani do działań na granicy, przez co inne osoby w jednostkach muszą przejmować ich zadania. Brakuje systemowej kontynuacji i zastępowalności funkcjonariuszy. Późniejsze odbieranie nadgodzin lub ekwiwalentu za nie również jest utrudnione. Może to realnie oddziaływać na poziom i poczucie bezpieczeństwa w pozostałych częściach państwa. Przestępcy czy też wrogie wywiady mogą również chcieć wykorzystać tę lukę do własnych interesów. Warto też zwrócić uwagę na warunki oraz długość pełnienia służby. Część żołnierzy oraz funkcjonariuszy sygnalizuje funkcjonowanie w stanie ciągłego przemęczenia (na skutek przedłużania czasu pełnienia służby, niewliczania czasu dotarcia na miejsce jej pełnienia, braków kadrowych, uniemożliwiających zastępowanie ludzi)³⁰, co może przekładać się na bezpieczeństwo ich działań. W większości nie znają terenów, na których przyszło im pełnić służbę. Powódź, jaka przetoczyła się we wrześniu 2024 r. na południu Polski, po raz kolejny unaoczniała problem z niefunkcjonującą obroną cywilną, na skutek czego większa część działań spadła na i tak już przeciążone służby oraz nie zawsze przeszkolonych cywilnych wolontariuszy. Podobnie jak w przypadku pandemii covid-19, kiedy Wojska Obrony Terytorialnej przejęły częściowo obowiązki tej struktury. Oczywiście należy to ocenić pozytywnie, jednak w przypadku konieczności ich oddelegowania w inne miejsca, do innych zadań, luka wciąż nie zostałaby wypełniona.

³⁰ E. Żemła, *Żołnierze na granicy przerywają milczenie: „Dowódcy łamią prawo! Jesteśmy na skraju wytrzymałości”*, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/zolnierze-na-granicy-przerywaja-milczenie-kolejny-dramat-jest-tylko-kwestia-czasu/5y9slrh> [dostęp: 31.10.2024].

Braki kadrowe w Straży Granicznej były wyraźnie widoczne po eskalacji konfliktu na Ukrainie w 2022 r.³¹ Szacowano wtedy, że nowych funkcjonariuszy powinno być między 2200 a 2300, natomiast planowo miało ich być 650 (w trzech turach). Dochodzi do tego konieczność i czas związany z ich wyszkoleniem. Podobne problemy od lat obserwujemy w przypadku Policji. W szerszej skali może to wiązać się z politycznymi założeniami odnośnie 300-tysięcznej armii. Jeżeli Siły Zbrojne będą oferowały kandydatom lepsze warunki (jak chociażby pomysł wprowadzenia Karty Rodziny Wojskowych – na tę chwilę nie podano konkretnych założeń, jedynie pojawiła się informacja o ulgach i preferencjach w instytucjach publicznych oraz o możliwości zgłaszania się do oferty przez prywatne firmy³²), to w jaki sposób pozostałe formacje miałyby do zachęcać do wstępowania w ich szeregi? Nie każdy wybierając daną służbę patrzy pod kątem ekonomicznym, jednak wzrost dysproporcji w finansowaniu może doprowadzać do frustracji i szukania pracy w sektorze prywatnym. Nie można także ignorować polskich warunków demograficznych.

Zarówno Ministerstwo Obrony Narodowej, jak i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, podejmują działania na rzecz bardziej skutecznego pełnienia obowiązków na obszarze granicznym. Wśród takich propozycji znalazły się: zmiany w przepisach dotyczących wykorzystania lub użycia środków przymusu bezpośredniego, ułatwienia w zatrudnianiu, służba kontraktowa dla Straży Granicznej oraz prewencyjne szkolenia Sił Zbrojnych i Straży Granicznej przez Policję. Nowe rozwiązania w zakresie środków przymusu bezpośredniego zakładają, że nie popełnia przestępstwa policjant, strażnik graniczny czy żołnierz: „który z naruszeniem zasad użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej w przypadku bezpośredniego i bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej używa tych środków lub broni palnej lub je wykorzystuje w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych³³”. Miałoby to zapewnić funkcjonariuszom większą pewność w przypadkach obrony własnej lub innych osób oraz ochrony granic. Jednocześnie potencjalnie zwiększa to ryzyko eskalacji na granicy, na skutek nawet przypadkowego postrzelenia kogoś po drugiej stronie zapory. Może też stanowić pretekst do stosowania prowokacji przez reżimowe służby lub wręcz do upozorowania sytuacji godzącej w wizerunek Polski.

³¹ G. Zawadka, I. Kacprzak, *Kryzys na granicach: Straż Graniczna potrzebuje znacznie więcej funkcjonariuszy*, <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art35814951-kryzys-na-granicach-straz-graniczna-potrzebuje-znacznie-wiecej-funkcjonariuszy> [dostęp: 05.10.2024].

³² *Projekt ustawy o Karcie Rodziny Wojskowej skierowany do prac rządowych*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/projekt-ustawy-o-karcie-rodziny-wojskowej-skierowany-do-prac-rzadowych> [dostęp: 31.10.2024].

³³ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, Dz. U. 2013 poz. 628, art. 10a.

Zwiększenie stanu kadrowego ma nastąpić w najbliższych latach między innymi dzięki zmianom w przepisach, według których ułatwiono powrót do służby w Policji i Straży Granicznej, natomiast absolwenci klas mundurowych mieliby skrócony proces wstępowania na służbową ścieżkę w tych dwóch formacjach³⁴. Bardziej punktowani mieliby być również powracający do służby byli funkcjonariusze oraz specjaliści w określonych branżach³⁵.

Z kolei służba kontraktowa, funkcjonująca w Policji, stała się inspiracją do utworzenia podobnego modelu w Straży Granicznej. Zdaniem wiceszefa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Czesława Mroczonek: „Poprzez tę instytucję, (...) będziemy chcieli w Straży Granicznej stworzyć oddziały na wzór oddziałów prewencji w Policji, czyli tak naprawdę oddziały do bezpośredniej i fizycznej ochrony granicy państwowej, których do tej pory w Straży Granicznej nie było³⁶”. Na tę chwilę trudno ocenić jakie byłoby zainteresowanie tym rozwiązaniem, oraz jakie byłyby jego dokładne zapisy, ale z pewnością oznaczałoby przemodelowanie dotychczasowego funkcjonowania Straży Granicznej w kierunku formacji policyjnej.

Dotychczas żołnierze pomagający Straży Granicznej i Policji w sytuacjach kryzysowych, działali na bazie przepisów dotyczących tych formacji, jednak warunki wymagały pewnej zmiany charakteru pełnienia przez służby (podobnie jak w przypadku Straży Granicznej). Stąd realizowane przez Policję specjalistyczne szkolenia, skupione przede wszystkim na prewencji i mające uczyć „(...) postępowania wobec agresywnego tłumu i panowania nad nim, interwencji wobec osób z niebezpiecznymi narzędziami i działania w pododdziale zwartym. Dzielą się również doświadczeniami z użycia broni gładkolufowej³⁷”. Również dla Policji kryzys graniczny jest stosunkowo nowym wyzwaniem, do którego, poza prewencją, oddelegowano ruch drogowy, kontrterrorystów oraz przewodników z psami służbowymi (w ramach operacji „Zapora” – łącznie około kilkuset dodatkowych funkcjonariuszy). Utworzono także grupy poszukiwawczo-ratownicze w Straży Granicznej, mające na celu bezpośrednią reakcję na polsko-białoruskiej granicy.

Jeżeli chodzi o inne polityczne pomysły w kontekście bezpieczeństwa granic, to w 2022 r. ówczesny minister Mariusz Błaszczak podpisał koncepcję utworze-

³⁴ B. Figaj, *Mundur ma wzięcie? Wiceszef MSWiA: w tym roku więcej przyjąć niż odejść*, <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/mundur-ma-wziecie-wiceszef-mswia-w-tym-roku-wiecej-przyjec-niz-odejsc> [dostęp: 05.10.2024].

³⁵ D. Mikołajczyk, *MSWiA walczy z wakacjami w SG. Łatwiejszy powrót do służby i preferencje dla specjalistów*, <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/straz-graniczna/mswia-walczy-z-wakacjami-w-sg-latwiejszy-powrot-do-sluzby-i-preferencje-dla-specjalistow> [dostęp: 05.10.2024].

³⁶ D. Mikołajczyk, *Kontrakt na ochronę granicy*, <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/straz-graniczna/kontrakt-na-ochrone-granicy> [dostęp: 05.10.2024].

³⁷ *Policjanci przeszkolili już kilka tysięcy żołnierzy*, <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/policja/policjanci-przeszkolili-juz-kilka-tysiecy-zolnierzy> [dostęp: 26.10.2024].

nia Komponentu Obrony Pogranicza w ramach Wojsk Obrony Terytorialnej³⁸. Miałby on ściśle współpracować ze Strażą Graniczną i odpowiadać za obronę granic. Proces jego formowania miał się zakończyć w 2026 roku, jednak na tę chwilę brakuje konkretnych informacji na jakim etapie znajdują się prace i czy w ogóle są kontynuowane.

Do tej pory, poza jednym przypadkiem śmiertelnym, ponad 60 żołnierzy i kilkudziesięciu funkcjonariuszy innych formacji zostało rannych. Pełnienie służby na granicy polsko-białoruskiej wciąż jest obarczone ryzykiem utraty życia lub zdrowia, a na skutek tego – koniecznością zastąpienia danej osoby przez kogoś innego, wypłatę odszkodowań, potencjalne skutki psychologiczne. Być może warto byłoby rozważyć zmiany w przepisach dotyczących kamer nasobnych, noszonych przez funkcjonariuszy, co mogłoby także posłużyć zwiększeniu wiarygodności ich raportów.

Poza fizycznymi atakami należy zwrócić uwagę na stosunek społeczeństwa do służb będących „na pasku”. Ich postrzeganie mogło ulec zmianie chociażby przez pryzmat filmu „Zielona granica”, wyreżyserowanego przez Agnieszkę Holland. Ocenę artystyczną należy zostawić widzom, jednak z pewnością mógł on podważać zaufanie, przede wszystkim do Straży Granicznej i Sił Zbrojnych, pokazując większość funkcjonariuszy w jednoznacznie negatywnym świetle. Niezaprzeczalnie dochodziło do przypadków łamania prawa na odcinku z Białorusią i należy je eliminować, ale na gruncie prawa, a nie fabularnej historii.

Wciąż istotnym zagrożeniem dla funkcjonariuszy, ale i dla państwa, pozostają czynniki chorobotwórcze. Nie tylko w takim zakresie, jak mieliśmy do czynienia w okresie pandemii covid-19, ale także w przypadku potencjalnego zastosowania środków biologicznych.

Wnioski

Były komendant główny Straży Granicznej, Tomasz Praga, słusznie punktował: „każda bariera czy zaporą inżynierską, nawet ta najlepsza, wymaga jednak nadzoru w postaci pełniących służbę funkcjonariuszy³⁹”. Dlatego poza skupieniem się na rozwoju technologicznym, sprzętowym, ale i na samej rozbudowie stanu osobowego, wymagane będzie pochylenie się nad rekrutowaniem wartościowych osób, ich właściwym przeszkoleniu, na stwarzaniu warunków do rozwoju i pozostawania na służbie. Na pewno nie poprzez obniżanie wymogów oraz lekceważące podchodzenie przełożonych do zasad etyki. Część z zaprezentowanych w artykule

³⁸ M. Kowalska-Sendek, *Powstał Komponent Obrony Pogranicza*, <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/38131> [dostęp: 26.10.2024].

³⁹ *Kto przypilnuje granicy?*, <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/straz-graniczna/kto-przypilnuje-granicy> [dostęp: 26.10.2024].

rozwiązań dopiero czeka na swoją weryfikację i ocenę, przede wszystkim służb, ale i społeczeństwa.

Należy zgodzić się z Witoldem Repetowiczem, że: „odpieranie ataku hybrydowego nie może mieć miejsca wyłącznie na granicy⁴⁰”. Nie powinno także polegać na pełnej militaryzacji granic – inwestycje państwa w zakresie bezpieczeństwa powinny być prowadzone szeroko. Kryzys na granicy polsko-białoruskiej pokazał, że potrzebne jest zaangażowanie wielu służb i funkcjonariuszy, o różnych profilach. Tym bardziej w warunkach zagrożeń hybrydowych, kiedy to potrzebna jest zarówno ochrona, jak i obrona granic.

References

Bibliografia

- Ambroziak A., Kaczmarczyk P., *Jak doszło do afery wizowej? Państwo zostawiło zarządzanie migracją rynkowi* [WYWIAD], <https://oko.press/jak-doszlo-do-afery-wizowej-panstwo-zostawilo-zarzadzanie-migracja-rynkowi-wywiad> [dostęp: 27.10.2024].
- Bęben A., *Będą manewry „Zapad 2025”. Zapewne z symulowaną agresją NATO w tle*, <https://portalobronny.se.pl/polityka-obronna/beda-manewry-zapad-2025-zapewne-z-symulowana-agresja-nato-w-tle-aa-2g6u-fxUr-Z7gG.html> [dostęp: 26.10.2024].
- Bryjka F., *Ochrona zewnętrznej granicy UE i NATO przed Rosją i Białorusią*, <https://www.pism.pl/publikacje/ochrona-zewnetrznej-granicy-ue-i-nato-przed-rosja-i-bialorusia> [dostęp: 27.10.2024].
- Decyzja Ministra Spraw Zagranicznych ws. konsulatu Federacji Rosyjskiej w Poznaniu*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/decyzja-ministra-spraw-zagranicznych-ws-konsulatu-federacji-rosyjskiej-w-poznaniu> [dostęp: 31.10.2024].
- Faber C., *Niemcy podrzucili Polsce migrantów. Policja federalna ubolewa*, https://www.rmfm24.pl/polityka/news-niemcy-podrzucili-polsce-migrantow-policja-federalna-ubolewa,nId,7582233#crp_state=1 [dostęp: 27.10.2024].
- Figaj B., *Mundur ma wzięcie? Wiceszef MSWiA: w tym roku więcej przyjąć niż odejść*, <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/mundur-ma-wziecie-wiceszef-mswia-w-tym-roku-wiecej-przyjec-niz-odejsc> [dostęp: 05.10.2024].
- Jawor A., *Mundurowi „bezbронni”, czyli o sytuacji na polsko-białoruskiej granicy* [OPINIA], <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/mundurowi-bezbrowni-czyli-o-sytuacji-na-polsko-bialoruskiej-granicy-opinia> [dostęp: 27.10.2024].
- Klyta T., *Przybywa migrantów na granicy. Ten rok może być gorszy od rekordowego*, <https://www.portalsamorzadowy.pl/wydarzenia-lokalne/przybywa-migrantow-na-granicy-ten-rok-moze-byc-gorszy-od-rekordowego,546330.html?mp=promo> [dostęp: 27.10.2024].
- Komisja Śledcza do zbadania legalności, prawidłowości oraz celowości działań, a także występowania nadużyć, zaniedbań i zaniechań w zakresie legalizacji pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 12 listopada 2019 r. do dnia 20 listopada 2023 r., <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/agent.xsp?symbol=KOMISJASL&NrKadencji=10&KodKom=SKPC> [dostęp: 27.10.2024].

⁴⁰ W. Repetowicz, *Eskalacja wojny hybrydowej. Wschodnia granica coraz bardziej niebezpieczna* [OPINIA], <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/eskalacja-wojny-hybrydowej-na-polsko-bialoruskiej-granicy-opinia> [dostęp: 27.10.2024].

- Komunikat dotyczący działalności dywersyjnej FR*, <https://www.abw.gov.pl/pl/informacje/2569,Komunikat-dotyczacy-dzialalnosci-dywersyjnej-FR.html> [dostęp: 31.10.2024].
- Kowalska-Sendek M., *Powstał Komponent Obrony Pogranicza*, <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/38131> [dostęp: 26.10.2024].
- Kto przypilnuje granicy?*, <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/straz-graniczna/kto-przypilnuje-granicy> [dostęp: 26.10.2024].
- Mazuś M., *Narodowcy patrolują miasta. Stoją w oddali i robią zdjęcia. Sami chcą „rozwiązać” kryzys na granicy*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/2276075,1,narodowcy-patroluja-miasta-stoja-w-oddali-i-robia-zdjecia-sami-chca-rozwiazac-kryzys-na-granicy.read> [dostęp: 31.10.2024].
- Mikołajczyk D., *Kontrakt na ochronę granicy*, <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/straz-graniczna/kontrakt-na-ochrone-granicy> [dostęp: 05.10.2024].
- Mikołajczyk D., *MSWiA walczy z wakacjami w SG. Łatwiejszy powrót do służby i preferencje dla specjalistów*, <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/straz-graniczna/mswia-walczy-z-wakacjami-w-sg-latwiejszy-powrot-do-sluzby-i-preferencje-dla-specjalistow> [dostęp: 05.10.2024].
- Minkina M., *Sztuka wywiadu w państwie współczesnym*, Warszawa 2022.
- Nadzór Ministra Spraw Zagranicznych nad działalnością konsularną*, <https://www.nik.gov.pl/kontrola/I/23/001/KST/> [dostęp: 31.10.2024].
- Nadzór Ministra Spraw Zagranicznych nad działalnością konsularną (zapis konferencji prasowej)*, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nadzor-msz-nad-dzialalnoscia-konsularna.html> [dostęp: 31.10.2024].
- Odzyskać kontrolę, zapewnić bezpieczeństwo. Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025–2030*.
- Osiadło L., *Kolejny balon meteorologiczny wleciał na terytorium Polski. W środku kontrabanda*, <https://oko.press/na-zywo/na-zywo-relacja/balon-meteorologiczny-nowy-sposob-na-przemyt> [dostęp: 26.10.2024].
- Paweł Rubcow szpiegował dla rosyjskiego wywiadu od 15 lat?*, <https://www.rp.pl/polityka/art41297541-pawel-rubcow-szpiegowal-dla-rosyjskiego-wywiadu-od-15-lat> [dostęp: 31.10.2024].
- Pierwszy merytoryczny raport z prac Komisji ds. badania wpływów rosyjskich i białoruskich*, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/pierwszy-merytoryczny-raport-z-prac-komisji-ds-badania-wplywow-rosyjskich-i-bialoruskich> [dostęp: 31.10.2024].
- Podcast *Koniec Świata – Arleta Bojke*, odcinek *Jak Rosja wysyła migrantów na polsko-białoruską granicę?* [Bojke] [dostęp: 27.10.2024].
- Podcast *Na Celowniku – Artur Dubiel* Podcast, odcinek *Dr Łukasz Wolak – Obozy dla uchodźców a służby specjalne* [dostęp: 27.10.2024].
- Policjanci przeszkolili już kilka tysięcy żołnierzy*, <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/policja/policjanci-przeszkolili-juz-kilka-tysiecy-zolnierzy> [dostęp: 26.10.2024].
- Post Straży Granicznej na portalu X, https://x.com/Straz_Graniczna/status/1802688785357894100 [dostęp: 27.10.2024].
- Projekt ustawy o Karcie Rodziny Wojskowej skierowany do prac rządowych*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/projekt-ustawy-o-karcie-rodziny-wojskowej-skierowany-do-prac-rzadowych> [dostęp: 31.10.2024].
- Prokuratura Krajowa przedstawiła zarzuty osobie podejrzanej o zgłoszenie gotowości do działania na rzecz wywiadu Federacji Rosyjskiej*, <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/prokuratura-krajowa-przedstawila-zarzuty-osobie-podejrzanej-o-zgloszenie-gotowosci-do-dzialania-na-rzecz-wywiadu-federacji-rosyjskiej> [dostęp: 31.10.2024].

- Repetowicz W., *Eskalacja wojny hybrydowej. Wschodnia granica coraz bardziej niebezpieczna* [OPINIA], <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/eskalacja-wojny-hybrydowej-na-polsko-bialoruskiej-granicy-opinia> [dostęp: 27.10.2024].
- SKW wykryła kolejnych szpiegów. Rosjanin i Białorusin zbierali informacje o polskiej armii, <https://polskieradio24.pl/artykul/2946744,skw-wykryla-kolejnych-szpiegow-rosjanin-i-bialorusin-zbierali-informacje-o-polskiej-armii> [dostęp: 27.10.2024].
- Szczepańska E., *Nielegalne przekroczenia granicy z Białorusią w 2021 r.*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/9689,Nielegalne-przekroczenia-granicy-z-Bialorusia-w-2021-r.html> [dostęp: 27.10.2024].
- Szwed K., *Finansowali terrorystów z organizowania przerzutu ludzi zarobili prawie 600 mln dolarów. Straż Graniczna rozbiła międzynarodową grupę przestępczą*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/13255,Finansowali-terrorystow-z-organizowania-przerzutu-ludzi-zarobili-prawie-600-mln-.html> [dostęp: 27.10.2024].
- Trubiłowicz K., *Czym są strzeżone ośrodki dla cudzoziemców w Polsce? Definicja, organizacja SOC-ów, życie codzienne*, <https://forummigracyjne.org/artykul/czym-sa-strzezone-osrodki-dla-cudzoziemcow-w-polsce-definicja-organizacja-soc-ow-zycie-codzienne/> [dostęp: 31.10.2024].
- Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, Dz. U. 2013 poz. 628.
- Większa presja migracyjna na granicy polsko-białoruskiej, https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/straz-graniczna/wieksza-presja-migracyjna-na-polsko-bialoruska-granicy?fbclid=IwZxh0bgNhZW0CMTEAAR2KkGaR7we10dXrN3hrhAIRrYJ5gKSPhsH9ccP71vkShVxmZpFdMOxUtxo_aem_0MpVEaxbOqeOEDVUZ3zfsA [dostęp: 05.10.2024].
- Wojtasik K., *Anatomia zamachu. O strategii i taktyce terrorystów*, Warszawa 2019.
- Zawadka G., Kacprzak I., *Kryzys na granicach: Straż Graniczna potrzebuje znacznie więcej funkcjonariuszy*, <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art35814951-kryzys-na-granicach-straz-graniczna-potrzebuje-znacznie-wiecej-funkcjonariuszy> [dostęp: 05.10.2024].
- Zawadka G., *Migranci ruszą nowym szlakiem?*, „Rzeczpospolita”, 24 stycznia 2023 [dostęp: 27.10.2024].
- Zawadka G., *Zapanują nad granicą? Są nowe pomysły rządu*, <https://www.rp.pl/sluzby/art41311191-zapanuja-nad-granica-sa-nowe-pomysly-rzadu> [dostęp: 31.10.2024].
- Żemła E., *Żołnierze na granicy przerywają milczenie: „Dowódcy łamią prawo! Jesteśmy na skraju wytrzymałości”*, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/zolnierze-na-granicy-przerywaja-milczenie-kolejny-dramat-jest-tylko-kwestia-czasu/5y9slrh> [dostęp: 31.10.2024].